

BEBESI GYÖRGY

A HAZAI TÖRTÉNETI RUSZISZTIKA EGY VIDÉKI FÓRUMA: A MOSZT KUTATÓCSOPORT

Kutatócsoportunk 2004 tavaszán alakult az Interdiszciplináris Doktori Iskola Történetész Doktori Programjának önálló fórumaként, a doktori iskola vezetőjének *Ormos Mária akadémikusnak* a javaslatára, jelenleg a *Fischer Ferenc professzor* által vezetett Történettudományi Intézet önálló szemináriumaként működik.

Az alapítók *célul tűzték ki*, hogy a rendszerváltás utáni történettudomány kissé mostohagyermekként kezelt Oroszország és Kelet–Európa történetének egy *új vidéki bázisát* teremtsék meg, *decentralizálva* a túlságosan Budapest-központú, kizárólag az ELTE Ruszisztikai Intézetére épülő kutatásokat, valamint bővíteni kívánták a doktori iskola profilját és növelni vonzerejét, kihasználva azt a szellemi-személyi kapacitást, amely ezekben az években a doktoranduszképzésben megjelent.

Mint minden önálló, tudományos profilra szervezett műhely, a MOSZT is *klasszikus célokat* fogalmazott meg a maga számára: összefogni az egyetem és a szűkebb-tágabb régió ruszisztikai–szovjetológiai szellemi erőit, fórumot teremteni a téma kutatói számára, hatékonyabbá tenni a pályázati tevékenységet, konferenciákat, workshopokat, műhelybeszélgetéseket szervezni, témába vágó előadásokat, előadássorozatokot tartani, önálló könyvsorozatot, és legújabbán füzetsorozatot újtárra indítani, amely publikációs lehetőséget jelent a tapasztalt szakemberek és a kezdő fiatalok számára egyaránt.

Alapító nyilatkozatunkban úgy fogalmaztunk, hogy a MOSZT *„független kutatók autonóm társasága”*, ami utal arra, hogy a tudományos műhelyben *kötelezettségek nincsenek, csak lehetőségek*. Senki számára nem tud egzisztenciát, jövedelmet biztosítani, de hozzájárulhat az egyes kutatók tudományos pályája kibontakozásához, a fiatal tehetségek felfedezéséhez, kutatási eredményeik nyilvánosságra kerüléséhez, illetve egy pezsgő-élő szakmai közélet biztosításához. Az érdeklődők, jelentkezők pályázatuk elfogadása után addig dolgoznak együtt a munkacsoporttal, amíg úgy látják, hogy érdemes, hogy annak van szakmai hozadéka.

Az egyetem a MOSZT *logisztikai bázisát nyújtja*, irodát, ebben saját könyvtárat, és kutatási lehetőséget, informatikai felszereltséget biztosít, az egyes programokra és rendezvényekre, kiadványokra azonban mindig pályázati vagy szponzorációs úton kell előteremteni a forrásokat.

A műhely *szellemiségét* jól demonstrálja az egyes kötet borítóján *Polgár Tamás és Szabó Attila* által tervezett kissé még nagyméretű és provokatív kép, amely az orosz nemzeti zászló előtt a dühös orosz birodalmi sást ábrázolja Bugyonnij sapkában és sarló-kalapáccsal a kézben, közepén a Sárkányölő Szent György ikonnal, nyilvánvaló utalással arra, hogy a Szovjetunió az orosz birodalmi hagyományok egyenes örököse. Talán többek között ez is az oka, hogy kutatása a legizgalmasabb tudományos feladatok közé tartozhat.

A kutatócsoport nevének kezdőbetűiből rövidített betűszó, *a MOSZT*, ahogy ismertté vált az elmúlt évtizedben itthon és külföldön egyaránt, *hidat* jelent, ez egyben a műhely talán legfontosabb *ars poeticája is: híd* az egyetemi műhelyek között, *híd* a magyarországi tudományos műhelyek felé, *híd* az egyetemi hallgatók felé, *híd* a külföldi partnerek felé, *híd* a magyar és orosz történészek, történettudomány között. E gondolat jegyében építette ki *a műhely tudományos kapcsolatrendszerét*, a *belső egyetemi műhelyek* közül elsőként a *Font Márta* professzorasszony által alapított *Kelet-Európa és a Balkán Története és Kultúrája Kutatási Központtal*, amelynek több közös konferencia, kötet, recenzió és bemutató lett a gyümölcse. Szintén termékenynek bizonyult a lelkes és kitűnően szervező szakmai diákszervezettel, a *Történészcéh Egyesülettel* történő kooperáció, amelynek több előadás-sorozat (pl. a tréfás nevű „MOSZT vagy soha”), konferencia, ezekből készült kötet és sikeres pályázat lett a megfogható termése, ki kell emelnem a céh akkori vezetőinek, *Miszler Tamásnak és Csibi Norbertnek* a nevét.

Szintén tényekben jól megragadhatóan eredményes a közös szakmai munkánk a *Végh Ferenc, Bene Krisztián* egyetemi adjunktusok és *Dávid Ferenc* tanársegéd által irányított *Magyar Hadtudományi Társasággal* (illetve annak Dél-dunántúli Tagozatával), jellemző az állandó részvétel, közreműködés egymás rendezvényein, programjaiban. Új partnerünk, de máris hosszú listán sorolható fel az együttműködésünk a *Véghvári Valentyina* egyetemi docens által nagyszerűen menedzselte *POK-kal, a Pécsi Orosz Központtal*, amit talán jelen előadás is fémjelez, s a kooperáció sikerét jelzi, hogy tavaly a Központ vezetője itt végzett munkánkat oklevéllel ismerte el.

Természetesen az „anyacég” tanszékeivel is élő a kapcsolat, tehát a *Hahner Péter* vezette Újkor- és a *Fischer professzor* által vezetett Modernkori Történeti Tanszékekkel, illetve a történész doktori programmal, utóbbira hadd említsük meg, hogy legutóbbi,

sorrendben 6. kötetünk a doktori program *Kutatási Füzetivel* közös sorozatban és közös kiadványként, közös finanszírozásban jelent meg, ebben a *Vitári Zsolt adjunktussal* történő kooperációt emelném ki.

Az *akadémiai fórumok* közül a *PAB Kelet- és Közép-Európa Története Munkabizottsággal* alakult ki kitűnő munkakapcsolat, vezetője *prof. Sashalmi Endre*. Jelenleg közösen készítjük elő október 8-ra a Munkabizottság és a *MOSZT nagyszabású 10 éves jubileumi konferenciáját* a PAB székházban. Az *MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Történettudományi Intézetével* szintén élő a kapcsolatunk, *Katona Csaba* tudományos munkatárs a műhely budapesti képviselője, ennek a fővárosi jelenlétben, illetve az országos fórumokban, pl. a *Múltunkban, Világtörténetben* történő megjelenés szempontjából van óriási jelentősége.

Az akadémiai vonalat lezárva, szintén komoly szerepe van életünkben a *Magyar-Orosz Történész Vegyesbizottságnak* is, amelynek jómagam 2006 óta, *Kolontári Attila* a kutatócsoport helyettes vezetője pedig 2012 óta tagja. Itt módunkban áll a hazai és az orosz történelmi kutatás fősodrára rákapcsolódnunk, és saját projektjeinket, pályázatainkat a hazai és a nemzetközi fő trendekkel összehangolnunk.

A külső hazai fórumok közül természetesen kitüntetett a kapcsolatunk az *ELTE Ruszisztikai Kutatási Központjával* és a vele egy helyszínen lévő *Budapesti Orosz Központtal*. Elsősorban *Szvák Gyula* professzorral az Intézet és a Központ vezetőjével, illetve *Krausz Tamással*, a modernkori kutatások irányítójával. Rácsatlakozunk egymás projektjeire, publikálunk egymás kiadványaiban, részt veszünk egymás konferenciáin, illetve hallgatói ösztöndíjakban, doktorandusz-csereprogramokban is együttműködtünk és együttműködünk.

Egymondatos említést érdemel, hogy most vettük fel a kapcsolatot az egyetlen Pécsen kívüli vidéki szlavisztikai műhellyel, az irodalmi-nyelvészeti orientáltságú szombathelyi *Szláv Történelmi és Filológiai Társasággal*, júniusban veszünk részt az első közös konferencián, Szombathelyen.

Egy egyetemes történelmi tematikára alakult műhely rangját nagymértékben mutatják *nemzetközi kapcsolatai*, szerencsére e tekintetben is értünk el számottevő eredményeket. A kutatócsoport tagjai hozták magukkal saját nemzetközi kapcsolatrendszerüket: a *RAN* – az *Orosz Tudományos Akadémia – Kelet-Európa és Balkán Kutatási Központja* már a *MOSZT* megalakulása előtt, a 90-es évek közepe óta kiemelt tudományos partnerünk, elsősorban *Alexandr Sztikalin* kandidátus, tudományos titkárral tartunk folyamatos, gyümölcsöző kapcsolatot, amely legmegfoghatóbban nemzetközi konferenciákban és nemzetközi kiadványokban, valamint ösztöndíjakban és kutatói utakban realizálódik.

Egy rangos, moszkvai székhelyű nemzetközi tudományos szervezettel is sikerült már a 90-es évek végétől intenzív kapcsolatokat kiépíteni, az *AIRO XXI-vel, a Modern Orosz Történelem Kutatóinak társaságával*, amely több tucat ország tudósait tömöríti magába, jómagam 2005-től a nemzetközi tanácsadó testület tagjaként dolgozom. Kollégám és barátom *Kolontári Attila* forrásgyűjteményét pedig nemrég jelentették meg, illetve közöltek részletes recenziót róla, kontaktemberünk személyesen a tekintélyes szervezet elnöke, *Gennagyij Borgyugov* professzor.

Harmadik, még új partnerünk a *sztavropoli Észak-Kaukázusi Szövetségi Egyetem Történelem Fakultása*, személyesen *Igor Krjucskov* dékán, ezt a kapcsolatot Kolontári Attila hozta tető alá, és olyan intenzív és sikeres, hogy már vendégelőadás, kölcsönös látogatások, a sztavropoli egyetemi évkönyvben közölt publikációink fémjelzik a működését, sőt a tavalyi évtől sikerült újjára indítani egy új közös folyóiratot, az *Oroszország és Magyarország a történelem keresztútjain* címmel.

Szintén a híd szerep és az orosz-magyar történész együttműködés szép példája, hogy sikerült felvennünk a kapcsolatot az egyik legnagyobb *moszkvai történeti szakkiadóval, a Terrával*, amely jogdíj fizetése nélkül rendelkezésünkre bocsájtotta egy tudományos szenzációszámba menő kiadványát, az „*Azef levelei*” című könyvét, amely a MOSZT második köteteként, forráskiadványként jelent meg. A több mint 200 levél fordításában, amely egy beépített titkosügynök munkájáról és jelleméről, gondolatairól ad különleges kutatói értékű tájékoztatást, a *Lendvai Endre* professzor által irányított *Orosz Fordítástudományi Központ* önzetlenül dolgozó diákjaival közösen fordítottuk majd két éven keresztül.

Részben a hazai, részben a külföldi kapcsolatok közé tartozik a *Moszkvai Balassi Intézettel* való folyamatos tudományos kapcsolattartás, helyettes vezetője *Seres Attila* két éve végigjárta a hazai tudományos műhelyeket, hogy felmérje a hazai ruszisztika helyzetét, kitűnő ösztöndíj és kutatási lehetőségekkel áll elsősorban a vállalkozó szellemű tehetséges fiatalok rendelkezésére, maga is MOSZT-tag, rendszeresen publikál kiadványainkban. Ajánlásunkra és az együttműködés keretében nemrég *Gönczi Andrea* pécsi történész töltött két kutatói hónapot Moszkvában.

Egy önálló egyetemi műhely nemcsak szakmai fórumokkal, hanem *civil szervezetekkel és vállalatokkal* is tartja a kapcsolatot, és erre elsősorban nekünk van szükségünk. 3 szervezetet említenék meg, a *PRC-t, a Pécsi Rotary Clubot, a Pécsi Magyar-Orosz Társaságot*, s végül a számunkra anyagi szempontból kiemelten legfontosabbat, az *LDSZ Biztonságtechnikai Kft-t, fő szponzorunkat és tulajdonosát, Szabó László kereskedelmi*

igazgatót. Míg az első két szervezet elsősorban előadás meghívásaival jelent fórumot a MOSZT számára, illetve tehetséges fiataljaink részére, ez utóbbi, az LDSZ anyagi támogatása tette lehetővé 3 kiadványunk megjelenését. Az elmúlt 3 évben a *MOSZT-LDSZ együttműködési megállapodás alapján több mint 600 ezer Ft támogatást kaptunk a Kft-től,* ígéretünk van több mint 100 ezer Ft támogatásra ez évi készülő jubileumi kötetünkhöz, logója ott van kiadványaink elején, és ez a cég nagyszerű példát mutat arra, hogy romló gazdasági környezetben is egy kis-közepes méretű vállalkozásnak is lehet társadalmi küldetéstudata, áldozhat a kultúrára és a tudományra.

A híd szerep mellett, műhelyünk *másik kiemelten vállalt profilja* a fiatal tehetségek felkutatása és támogatása, *a tudományos utánpótlás-nevelés.* A kutatócsoport 2004 óta eddig *megjelent 6 kötetében 35 tanulmányt közölt fiatal kutatók, diákok tollából,* s emellett kb. kéttucatnyi egyetemistának, doktorandusznak, fiatal kutatónak biztosított konferencia, előadás-lehetőséget. *4 diákunk ért el eddig kiemelkedő eredményt különböző tudományos megmérettetéseken: 2007-ben Kakasy Bernadett harmadik díjat kapott az ELTE Ruszisztikai intézet és a Ruszisztikai Alapítvány „Az Év Oroszolgazata” pályázatán. Ugyanott Szunomár Szabolcs 2008-ban 3. díjat, 2012-ben pedig Zsemlye János 2. díjat ért el. Kutatócsoportunk jelenlegi tudományos titkára Máté Zsolt a 2012-es debreceni OTDK-n szovjetológiai tárgyú dolgozatával első helyezett lett.* Talán fentiekre is tekintettel a kutatócsoport alapító vezetőjét *Dr. habil. Bebesi György egyetemi docenst* 2013 tavaszán a PTE rektora ünnepélyes keretek között *„elkötelezett és odaadó tehetséggondozó tevékenységéért”* írásos dicséretben részesítette.

Itt kell megemlítenünk, hogy a műhely keretében lehetőség van *orosz nyelvtanulásra* is, elsősorban történészhallgatók számára szaknyelvi orientációval, egészen a kezdő szinttől kezdve. Itt a műhely jellegének megfelelően a nyelvoktatás célja, hogy a hallgatók képessé váljanak orosz történeti szakszövegek olvasására, így diplomamunkájukhoz alap- és mesterszakon, később esetleg a doktori képzésben eredeti forrásanyag felhasználásával tudjanak dolgozni.

Utaltam már a korábbiakban *előadásainkra, előadássorozatainkra,* most itt idő hiányában és a teljesség igénye nélkül csupán néhány jelentősebbet emelnénk ki: (konferenciáinkról most nem beszélnek, hiszen mindegyikből egy kötet készült, amelyeket röviden szintén bemutatunk):

2006: Könyvbemutató: Bebesi György „Az orosz politikai konzervativizmus 100 éve” c. kötetét bemutatta: Dr. Hornyák Árpád.

2007 tavasza: Belarusz nagyköveti látogatás, a Külügyi Társasággal közösen.

2007 ősze: „Itt és MOSZT”. Előadássorozat a Pécsi Történészcehhel közösen.

2008 ősze: „MOSZT vagy soha”. Előadássorozat a Hadtudományi Társasággal közösen.

2009 ősze: *Afganisztán háttérelőadások* interdiszciplináris konferenciához.

A MOSZT saját weboldallal rendelkezik – manapság ez már kötelező, és külön profilja van a Facebookon és volt az éppen megszüntetés alatt álló iwiw-en. A honlap *Csibi Norbert* munkáját dicséri, karbantartását, frissítését a műhely jelenlegi titkárai, *Kopasz Zsanett* és *Máté Zsolt* végzik.

A kutatócsoport személyi összetételéről annyit, hogy az alapító vezetőn kívül kezdettől fogva *Kolontári Attila* a csoport helyettes vezetője, jelenleg a KE docense, *Harsányi Iván* professor emeritus a műhely örökös és tiszteletbeli társelnöke, meg kell említeni *Lengyel Gábor* titkár nevét, aki a műhely 2004–2012 közötti időszakában játszott fontos szerepet, jelenleg a KE tanársegéde. A MOSZT jelenlegi titkárai *Kopasz Zsanett*, aki szervezési feladatokért felel, és *Máté Zsolt*, aki a tudományos, pályázati és informatikai feladatokat fogja össze, *Ormos Mária* akadémikusban, professor emeritában pedig „*alapító anyánkat*” tiszteljük.

Terveinkről is mondanék néhány rövid gondolatot: *az első*: a tízéves jubileumi évfordulót október 8-án a PAB székházban *egy nagyszabású nemzetközi konferenciával* fogjuk megünnepelni, a konferencia anyagát pedig – az eddigi gyakorlatnak megfelelően – kötetben és digitálisan is közzétesszük. *A második*: a MOSZT Könyvek mellé ebben az évben útjára indítjuk a MOSZT Füzeteket, megvalósítva ezzel régi tervünket, amely szerint egy-egy szerző egy-egy tanulmány méreteit meghaladó, egy önálló kötet terjedelmét el nem érő munkáját fogjuk majd közzéadni. Végül engedjék meg, hogy nagyon röviden bemutassam műhelyünk eddig megjelent 6 kötetét.

MOSZT 1. Kötet: „Önkényuralom, alkotmányosság, forradalom. Előadások és tanulmányok az első orosz forradalom 100 éves évfordulója alkalmából. Szerkesztette: Polgár Tamás – Huszár Mihály. Pécs, 2006.

MOSZT 2. kötet: Azef levelei (1893–1917). „Pizma Azefa (1893–1917).” (Egy kettősügynök hagyatékából.) Forráskiadvány. Szerkesztette: Kolontári Attila – Lengyel Gábor. Pécs, 2008.

MOSZT 3. kötet: Utak és alternatívák. Előadások és tanulmányok az 1917-es forradalom 90 éves évfordulója alkalmából. Szerkesztette: Kolontári Attila – Lengyel Gábor. Pécs, 2009.

MOSZT 4. kötet: Afganisztán 1979–89–99–2009. Előadások és tanulmányok az afganisztáni események hármasszázéves évfordulója alkalmából. Szerkesztette: Dávid Ferenc – Lengyel Gábor. Pécs, 2010.

MOSZT 5. kötet: Bebesi György: A roszakatag kolosszus bukása. Oroszország története a 19. században. Szerkesztette: Kolontári Attila – Lengyel Gábor. Pécs, 2011.

MOSZT 6. kötet, Kutatási Füzetek 18.: Európa peremén. Válogatott írások Oroszország és a Szovjetunió történetéről. Bebesi György és a MOSZT kutatócsoport tagjainak tanulmányai. Szerkesztette: Bebesi György – Lengyel Gábor. Pécs, 2013.

Végül figyelemre méltó, hogy kiadványainkról a történettudomány rangos fórumain jelennek meg ismertetések: A 6-os kötetről *Sashalmi Endre* írt alapos ismertetést, amely a *Múltunk* következő számában fog napvilágot látni, a könyvsorozat egészéről pedig *Bene Krisztián* készített átfogó elemzést, munkáját már elfogadta közlésre a *Világtörténet* szerkesztősége, az a jövő évi első, ún. orosz különszámban fog megjelenni.

Pécs, 2014.